

Barns och ungas läs- och bibliotekspraktiker – en kunskapsöversikt

Inledning

Hur ser barns och ungas läspraktiker ut? Vilka olika sätt att ta sig an en text använder barn och unga på fritiden? Vilka är skillnaderna och likheterna mellan lustläsning och ålagd läsning? Vilka hinder och barriärer finns för barns och ungas läsning? Vilken syn på läsning har barn och unga? Detta är frågor som denna kunskapsöversikt både söker problematisera och besvara.

En fråga som inställer sig i anslutning till ovanstående frågor är vad som menas med läs- och bibliotekspraktiker. Det är utövandet eller ”görandet” av läsning, som det beskrivs av unga, som står i fokus för denna kunskapsöversikt. För att beskriva detta ”görande” använder jag begreppet praktiker, vilket därmed signalerar ett intresse för läsandets konkreta former (se Dolatkhah 2011, s. 16). Detsamma gäller för bibliotekspraktiker – det är alltså vad unga gör på bibliotek eller vad de föreställer sig att de kan, ska eller bör göra på bibliotek som diskuteras i denna text.

Ytterligare en aspekt av läspraktiker är att de inte ska ses som statiska utan som föränderliga och rörliga, både sett ur ett individuellt perspektiv och ur ett samhälleligt perspektiv, där exempelvis den medietekniska utvecklingen är en viktig faktor. En annan viktig dimension av läspraktiker är att de, samtidigt som de är föränderliga, också är historiskt och sociokulturellt grundade. De normer och traditioner som finns kring läsning tenderar att påverka såväl utövandet av som synen på nutida läspraktiker.

Inledningsvis kommer denna kunskapsöversikt att titta närmare på hur ungas läs- och

bibliotekspraktiker kan förstås i ett socialt och historiskt sammanhang. Det bör sägas att tidigare forskning som intresserat sig för ämnet barns och ungas läsning sällan har utgått från begreppet läspraktiker i sig, utan utgångspunkten för sådana studier är exempelvis barnlitteratur, ungas läsvanor eller studier av användandet av en viss typ av medier. Några undantag finns dock. En hel del av dessa är grundade i en biblioteks- och informationsvetenskaplig forskningskontext, där det finns en tradition av att utforska användargrupperns behov och användning av information i olika format kopplat till en särskild empirisk kontext – det vill säga vad som skulle kunna refereras till som en praktik (Lundh, Hedemark & Lindsköld 2022).

Forskning om barns och ungas läsning förekommer inom flera olika discipliner. Dessa har sina traditioner, inriktningar och särskilda intresseområden, samtidigt som de överlappar varandra till stora delar. Det går alltså inte alltid att dra klara skiljelinjer enbart utifrån det ämne inom vilket forskningen bedrivs, även om jag i det följande kommer att göra ett försök. Det har producerats mycket forskning om barns och ungas läsning inom psykologi, pedagogik och didaktik. Lite förenklat kan sägas att dessa discipliner har som tradition att fokusera på hur vi läser och hur vi lär oss att läsa, det vill säga läsförståelse och läsförmåga står i centrum, inte sällan kopplade till en skol- eller lärandekontext. Det kan vara studier om hur läsning kan förbättras och utvecklas samt vilka metoder som kan användas för detta. Språkforskare tar ofta språket som utgångspunkt och studerar läsning som

en språklig praktik. Ett annat ämnesområde där forskning om läsning bedrivs är inom neuropsykologi, som tillhör den medicinska vetenskapen. Här ligger fokus på att kartlägga vilka delar av hjärnan som används vid läsning (Fredriksson & Taube 2012).

Forskning om och kring läsning förekommer också inom litteratursociologi och litteraturvetenskap, etnologi, sociologi samt biblioteks- och informationsvetenskap. Det är huvudsakligen studier inom dessa vetenskapsområden som denna artikel bygger på och refererar till. Forskare inom dessa discipliner har ett intresse för såväl kvantitativa studier om människors läsvanor som för kvalitativa och etnografiskt präglade studier, som fokuserar på olika gruppers syn på läsning. Det finns ett starkt intresse för den så kallade sociala läsningen och läsningens roll i en kultur, vilket innebär att forskningen studerar de sammanhang där barn och unga läser och framför allt de tillfällen när de interagerar och samtalar om läsning (Hedemark 2018). Få studier har dock undersökt barns och ungas egna synsätt på läsning kopplat till bibliotekspraktiker, vilket innebär att det finns en påtaglig forskningslucka. Merparten av all läsforskning är anglosaxisk och har skett i en västeuropeisk kontext. Vi vet betydligt mindre om läsning som äger rum i kulturer med mer muntlig berättartradition och där skriftligt nedskrivna berättelser som regel saknas och/eller inte används.

Läsningens historiska och sociala sammanhang

Tidigare forskning har visat att från slutet av 1600-talet var läskunnigheten i Sverige relativt hög och väl spridd i befolkningen, vilket kan förklaras av att det ansågs viktigt inom den protestantiska kyrkan att alla kunde läsa katekesen och ta del av Guds ord. Ansvaret för att ge grundläggande läskunnighet åt hushållets medlemmar låg på husfadern, men prästerna hade sedan ansvaret för att kontrollera läskunskaperna genom så kallade husförhör (Johansson 2009, s. 29–37). Läsning var således starkt förankrad i en religiös kontext, men utvecklades

under 1800-talet till att tillämpas i mer fria former och även i andra sammanhang. Även om den religiösa kontrollen av läsning minskade under 1800- och 1900-talet, underställdes läsning – inte minst ungas läsning – i de flesta sammanhang en social kontroll, där politiker, lärare, föräldrar och bibliotekarier ställde krav på vad, hur, när och varför barn läste (Dolatkhah 2011, s. 204; Hedemark & Jonsson 2021).

Om en utmaning förr i tiden var bristen på läsmaterial, finns det idag en motsatt utmaning i form av ett överflöd av texter i många olika format som det kan vara svårt att sälla bland. De studier som gjorts av ungas samtida läspraktiker visar just på den stora mångfalden av läspraktiker som de ägnar sig åt. Barns och ungas läspraktiker är komplexa och rymmer en rad erfarenheter av litteratur, populärkultur och kultur, som förmedlas i en mängd olika medier och språk (Schmidt 2018). De tar också del av dessa i olika syften och i olika kontexter – inte sällan används flera texter eller medier parallellt, vilket bidrar till att bilden av barns läspraktiker är mycket sammansatt (se Agosto 2022). Läspraktiker kan ses som mångdimensionella helheter (Persson 2015), som karaktäriseras utifrån en mängd faktorer. Exempel på faktorer som samspelar i en läspraktik är den *fysiska platsen* för läsning, det kan till exempel vara en fätölj i hemmet eller en stol på biblioteket. En annan faktor är den *kroppsliga aktivitet* det innebär att läsa: att vända boksida eller att skrolla igenom en digital text. Ytterligare en faktor som ingår i en läspraktik är den *avkodning av texten* som kognitivt sker när en människa läser. Denna kan exempelvis gå via ögon eller öron. Texten som avkodas är även ett *fysiskt objekt*, såsom en tryckt bok eller en digital text i en dator, vilket också det är en faktor som ingår i läspraktiken. Avslutningsvis är en annan viktig dimension av läspraktiker *det sociala samspel* som uppstår när en läsare talar med andra om läsning. Andra aspekter som mer implicit påverkar läspraktiker är genus, etnicitet, språk, ålder och socioekonomiska förutsättningar där själva begreppet barndom är pluralistiskt, det vill säga laddat med en mängd olika betydelser och definitioner (se Corsaro 2005).

Läspraktiker är med andra ord komplexa och det finns inte ett entydigt sätt att beskriva barns läspraktiker på, all beskrivning blir förenklad. Men för att förstå hur läsning praktiseras är det viktigt att ha kunskap om de många olika dimensioner och faktorer som samspelar med varandra och som både utgör och påverkar upplevelsen av en läspraktik. Givet dessa brasklappar är det nu på sin plats att inleda denna framställning om barns och ungas läspraktiker, som kommer att beröra flera av de dimensioner som utgör och karakteriserar ungas läspraktiker.

Barns och ungas läspraktiker

Även om undersökningar visar att andelen barn i Sverige som ägnar sig åt att läsa böcker på sin fritid minskar och att de i allt högre grad ägnar sig åt andra medier, visar den nationella SOM-undersökningen från 2021 att bland de som läser varje månad har det tillkommit flest läsare i gruppen unga vuxna (Tattersall Wallin, Carlsson & Gunnarsson Lorentzen 2022). I en studie från 2018 anger unga att de uppskattar att läsa böcker på sin fritid och att de överlag är positivt inställda till läsning. De använder digitala sociala medier "24/7", som en informant uttrycker det i en studie av ungas syn på läsning och bibliotek, men de beskriver samtidigt hur de särskilt gillar den mys känsla som "riktiga", det vill säga tryckta, böcker ger (Hedemark 2018). Inte sällan skiljer unga på den läsoplevelse som den fysiska boken kan ge, och den som övrig digital medieanvändning ger (Nordberg 2017). Det förekommer samtidigt beskrivningar av hur de väljer att lyssna på viss musik parallellt med att de läser, något de förklarar med att musik kan stärka den skönlitterära läsoplevelsen (Hedemark 2018).

Beskrivningarna av ungas läspraktiker visar att läsning inte bara är en intellektuell och kognitiv praktik, utan i allra högsta grad en kroppslig. Unga berättar hur själva formatet tilltalar dem genom att böcker luktar gott och att det är tillfredsställande att vända en boksida (Hedemark 2018). Det finns forskning som visar att bland gruppen unga som kan beskrivas som

motvilliga läsare finns en preferens att läsa digitala böcker, i synnerhet gäller det för pojkar (se Tveit & Mangen 2014, s. 183). Samtidigt finns det studier som visar att unga överlag väljer att läsa tryckta böcker före digitala på sin fritid (Becnel & Moeller 2015) och mycket tyder på att unga föredrar att läsa fiktionslitteratur i traditionella böcker – inte på digitala skärmar (Nordberg 2017). Det är tydligt att unga i första hand associerar läsning med fiktionsläsning i en traditionell bok där de beskriver läsoplevelsen av denna som något unikt (Nordberg 2017, Hedemark 2018).

Drivkraften att läsa litterära texter handlar många gånger om att en berättelse eller karaktär väcker starka känslor. Unga beskriver hur de gråter och skrattar till berättelser och att det som bidrar till läslust är en engagerande handling och en identifikation med en eller flera karaktärer (Hedemark 2018). Det finns internationell forskning som visar att unga läser skönlitteratur på sin fritid av flera olika orsaker: de läser för att lära sig saker, av sociala och samhälleliga skäl samt även av personliga skäl eftersom läsning ger dem underhållning. De uppger också att läsning bidrar med verklighetsflykt eller får dem att slappna av (Howard 2011). Det de unga beskriver här är i första hand läsning motiverad av lust, där läsningen drivs av de spontana känslor som texterna väcker. Detta påminner om det som brukar beskrivas som en estetisk läsning, där mening och betydelse i texten skapas genom läsarens egna erfarenheter (Rosenblatt 2002). Det finns forskare som menar att denna inlevelseorienterade läsning borde främjas mer i relation till barn och unga. I centrum för läsning, menar forskare, bör intrigen stå – det är den som drar in läsaren i textens värld och som bidrar till att skapa mening (Öhman 2015).

En annan läsart det brukar refereras till är *efferent läsning* (Rosenblatt 2002). Denna läsart innebär att en person läser huvudsakligen i syfte att inhämta kunskap från texter. Detta är en mer instrumentellt driven läsning som kan uppvisa likheter med det man brukar referera till som den *kritiska läsningen*. Det är en läsart med lång tradition som präglas av analytisk

distans och kännetecknas av att vara text- och tolkningscentrerad. Texten ska avkodas och kritiseras och läsningen ska i någon mening vara arbetsam (Öhman 2015).

De två läsarerna, det vill säga den estetiska och den efferenta, är olika dimensioner av läsning som inte ska ses som motsatser, utan snarare som att de kompletterar varandra. I allmänhet förknippas de dock med olika sammanhang, där litteraturundervisning i skolan präglas av efferent läsning och lustläsning på fritiden av den estetiska läsningen. Detta kan också förklara varför barns och ungas förhållningssätt till läsning på fritid kontra i skolan framstår som så väsensskilda i ungas beskrivningar. Ett flertal studier visar att barn och unga, även om de läser på fritiden, ofta är motvilliga läsare i skolan (till exempel Lenters 2006). Det finns exempel på unga som uppger att de läst samma författare, eller till och med samma boktitel, i skolan och på fritiden och beskriver det som helt olika upplevelser, där fritidsläsningen karakteriseras som en positiv upplevelse, medan läsningen i skolan beskrivs i negativa ordalag (Hedemark 2018). En studie av hur barn i årskurs 3 ser på läsning i skolan visar att de har en funktionell och framtidsorienterad syn på läsning och att läsning framför allt förknippas med nytta och i mindre grad med lust (Lago & Böttrius 2021).

Det är skönlitterära texter som framför allt förknippas med lustläsning, men det finns unga som uppger att de läser facklitteratur av lust på sin fritid. Det kan handla om att de läser in sig på eller söker information om vissa specifika ämnen och frågor på internet eftersom de har ett särskilt intresse. Motivationen till att läsa utgår då ifrån att de har ett problem som de försöker att lösa (Hedemark 2018).

Ljudbokslyssning ingår också i ungas läspraktiker. Studier visar att de allra yngsta barnen och unga vuxna lyssnar mer sällan på ljudböcker än vad vuxna gör, medan barn i mellanstadiet lyssnar mer än befolkningen i stort. Mönstren för ljudbokslyssning kan därför sägas följa mönstret för bokläsning, där bokslukaråldern (10–12 år) framstår som en formativ

viktig period för ungas relation till litteratur och läsning (Steiner & Berglund 2022). Det framträder en bild av att de betraktar ljudbokslyssning som en annan typ av läspraktik än att läsa traditionella böcker. De uppger att de ibland hellre väljer att lyssna på lättsammare böcker än att läsa tryckta böcker. Detta förklaras av att de ofta lyssnar samtidigt som de gör andra saker, och att det av den anledningen blir enklare att lyssna på böcker som det är lätt att hänga med i (Hedemark 2018). Att lyssna på ljudböcker kombineras ofta med att unga gör andra aktiviteter, exempelvis hushållsarbete, läxor eller träning och det kan därmed beskrivas som en läspraktik som ofta är integrerad med dagliga rutiner och göromål (Tattersall Wallin 2022).

De främsta skälen till varför unga inte läser är tidsbrist och brist på ork. De beskriver att skolan, kompisar, sociala medier, film och träning tar mycket tid i anspråk, och att de helt enkelt inte hinner att läsa så mycket som de skulle vilja på sin fritid. Läsning beskrivs av de unga som något eftersträvansvärt och som en praktik de borde ägna sig mer åt. Frågan är om det verkligen speglar deras egen syn på läsning eller om de återger den syn på läsning som vuxna förväntar sig att de ska ha och som de känner att de borde ha. Det är dock tydligt att de är medvetna om att det är viktigt att läsa. Samtidigt framkommer det att läsning av tryckt skönlitteratur anses vara en aning förlegat, även om denna typ av läsning är tydligt högre värderad än andra – företrädesvis digitala – läspraktiker av såväl föräldrar som av de unga själva (Hedemark 2018).

Sammanfattningsvis visar forskning att unga ofta gör en tydlig uppdelning mellan så kallad skolläsning och fritidsläsning, där det förstnämnda förknippas med krav och prestationer och det sistnämnda med lust och passion (Nordberg 2017, Hedemark 2018). Unga kan således definiera sig som läsare på fritiden och som icke-läsare i en skolkontext, och beroende på i vilket sammanhang och i vilket syfte de läser, har unga olika förhållningssätt till läsning. Även det format som de läser i kan påverka läsoplevelsen. Exempelvis betraktas

ljudbokslyssning som ett mer passivt sätt att ta del av berättelser än att läsa med ögonen. Den främsta orsaken till att unga inte läser är att det finns många andra aktiviteter som konkurrerar om deras tid, och de upplever helt enkelt att de inte hinner att läsa.

Barns och ungas bibliotekspraktiker

Mot bakgrund av det som konstaterats om barns och ungas läspraktiker i förra avsnittet riktas sökarljuset i följande avsnitt på vad det kan innebära för folkbibliotekens verksamhet. Mer precist: Vilka förväntningar har barn och unga på folkbiblioteken när det gäller läsning, och vilka konsekvenser kan det få för utformningen av verksamheten så att den möter användarnas behov och önskemål? Inledningsvis kan konstateras att barn är en grupp biblioteksbesökare som inte alltid frivilligt går till folkbiblioteket, det vill säga de tas med till biblioteket av föräldrar, syskon, förskolan och skolan. En annan aspekt som är viktig att hålla i åtanke är att barn – i synnerhet yngre barn – inte alltid har vetskap om att de befinner sig i en läsfrämjande verksamhet som bedrivs av biblioteket. De deltar i flera aktiviteter som kan beskrivas som läsfrämjande, inte minst inom ramarna för förskoleverksamheten, och för dem tenderar de olika verksamheterna alltså att flyta ihop, särskilt som flera av dem påminner om varandra. Exempelvis uppvisar sagostunder på bibliotek likheter med den så kallade läsvidan på förskolan (Borrman & Hedemark 2015). Dessa båda aspekter, att de inte alltid går frivilligt till biblioteket och att gränserna mellan olika verksamheters läsfrämjande verksamheter inte alltid är tydliga, kan påverka hur de uppfattar bibliotekens verksamhet och vilka förväntningar de har på den.

En studie från 2011 av 10-åringars syn på läsning och bibliotek visar att biblioteket är den plats barnen oftast går till för att få tag på litteratur och att just böcker och läsning är det som de i första hand förknippar biblioteket

med. Överlag betraktas biblioteket som en rolig plats som de har positiva upplevelser av, och de uppger att de där har deltagit i bokklubbar och varit med på bokprat och författarbesök. De ger dock uttryck för att de gärna skulle se att biblioteket levandegör berättelser på andra sätt än bara genom högläsning eller muntligt berättande. Här efterfrågas läsfrämjande med hjälp av andra typer av medieformat, men även teater, sång och lekar nämns som exempel på redskap som skulle kunna användas mer i läsfrämjande sammanhang (Hedemark 2011). I en observationsstudie av sagostunder på bibliotek kunde konstateras att det just på sagostunder förekommer sådana inslag. Deltagarna ”leker” en saga och ges möjlighet att förutom högläsning också leka med rekvisitan samt måla och pyssla. Dessa inslag förefaller att vara högt uppskattade av barnen. Observationsstudien visade att bilderna i bilderböckerna som används under sagostunder ofta väcker stort intresse hos barnen och att de även tenderar att kommunicera med varandra mycket om såväl bilderna som rekvisitan (Borrman & Hedemark 2015).

Forskning har visat att barns användning av bilderböcker skiljer sig från vuxnas sätt att använda bilderböcker genom att de visuella uttrycken är de viktigaste för barnen, medan texten är viktigast för vuxna (Simonsson 2004). Ofta uppmanar därför vuxenvärlden barnen att fokusera på text, men forskning har visat att bilder lägger en lika viktig grund för utövändet och utvecklandet av barns litteraciteter som en läst text eller berättelse (Fast 2008). Litteracitet eller litteraciteter (eng. literacy) är begrepp som ofta används inom forskning (se New Literacy Studies, exempelvis Street 2000; Barton 2007) där läsningens sociala praktik undersöks. Lite förenklat syftar begreppet på det en individ gör med text eller texter i ett särskilt sammanhang. Här avses text i bred bemärkelse, det vill säga det handlar inte enbart om analoga texter, utan det kan också handla om bilder, ljud, digitala texter, egentligen allt som kan sägas bära på betydelse. Litteraciteter kan studeras när de utövas i läspraktiker. Barns läspraktiker – i synnerhet yngre barns läspraktiker – förefaller vara mångsidiga, varierade och i hög grad

visuellt baserade, vilket ofta återspeglas i bibliotekens läsfrämjande verksamheter, även om det finns möjligheter att i högre utsträckning än vad som görs, lyfta fram exempelvis bilder och rekvisita (Borrman & Hedemark 2015).

Unga vuxna är en grupp som i mindre utsträckning än yngre barn tas med av vuxna till biblioteket och de kan därför sägas ha en mer egeninitierad relation till folkbiblioteket än vad yngre barn har. En studie från 2018 av Hedemark om ungas syn på bibliotek visade att kroppsliga och rumsliga dimensioner är viktiga för dem, vilket kan förklaras av att biblioteket ofta är en plats där de ”hänger” och umgås med andra jämnåriga. De använder biblioteket för att låna böcker men även som ett slags mötesplats dit de går för att träffa vänner, studera eller vänta på bussen. De efterfrågar ofta mysiga och bekväma platser att vara på i biblioteket och det framstår som att det är viktigt för unga att det finns rum på biblioteket som de trivs i, gärna avskilda från yngre barns platser. Den faktiska miljön spelar en stor roll för läsupplevelsen, både för yngre barn och för unga vuxna visar forskning (se Frankow Crivellaro 2022; Hedemark 2011 & 2018). Det kan handla om att läsmiljön är tilltalande genom att den är lugn och trygg eller att det går att ligga bekvämt och avslappnat under läsandet.

I allmänhet har unga en traditionell syn på biblioteket som en plats för tryckta böcker. De bibliotekspraktiker de ägnar sig åt är kopplade till läsning, men i hög utsträckning även till sociala aktiviteter. I vilken utsträckning påverkar den relativt traditionella syn på biblioteket som de unga ger uttryck för, de förväntningar de har på biblioteket? På en uppmaning att ge förslag på hur biblioteksverksamheten kan förbättras för att nå unga bättre hade unga i en fokusgruppsstudie antingen svårt att komma på några förslag eller så gav de förslag på aktiviteter som redan finns på de flesta bibliotek. Detta kan uppfattas dels som att de har låga förväntningar på vad biblioteket har att erbjuda dem, dels som att den traditionella syn de har på biblioteket begränsar vad de kan föreställa sig för aktiviteter på bibliotek (Hedemark 2018).

Ett återkommande tema i både ungas syn på läsning och deras förhoppningar på biblioteket är autenticitet. Det är viktigt för de unga att de texter de läser, men även vuxna som de möter i biblioteksverksamheter, framstår som genuina. I den tidigare nämnda fokusgruppsstudien säger en informant uttryckligen att det finns en önskan om att författare och bibliotekarier bättre förstod unga och deras sätt att vara och att tala på. En informant uttrycker att författare tror att de vet vilka texter och vilket språk unga vill ha, men att deras kunskaper ofta baseras på vad som var gångbart när de själva var unga, vilket innebär att dessa är daterade idag. Det märks i studien en misstro och skeptisk inställning hos de unga gentemot vuxenvärldens – inklusive bibliotekens – försök att nå dem genom olika typer av verksamheter (Hedemark 2018). Unga uttrycker således en önskan om att vuxenvärlden, men även bibliotekarier, hade mer kunskap om den litteratur och de medier de föredrar att ta del av, vilket också stöds av andra studier (se Agosto & Hughes-Hassell 2010).

Ett resultat från en studie från 2018, som tidigare nämnts i texten, är att ungas läspraktiker tenderar att överlappa och komplettera varandra. Inte sällan tar de del av samma berättelse men i olika medieformat. Det innebär att om de ser en serie eller en film de fastnar för, vill de gärna också läsa boken eller bokserien i de fall serier och filmer bygger på böcker, vilket de ofta gör idag (Hedemark). Det finns läsfrämjande verksamheter som tagit fasta på just detta. Exempelvis beskriver Shenton & Hay-Gibson (2022) hur bibliotekarier med utgångspunkt från science fiction-genren och i ett särskilt verk, som exempelvis Star Wars, har samlat unga med intresse för verket. I det fortsatta läsfrämjande arbetet har de sedan använt såväl böcker, manus, spin-off-versioner, som andra filmer och serier som inspirerats av det aktuella verket. Många läspraktiker som unga ägnar sig åt förefaller att vara tätt sammanbundna, och utövandet av den ena föder lust att utöva den andra. Att kontext och syfte med läsningen också framstår som viktiga aspekter blir

med all önskvärd tydlighet uppenbart när de talar om den läsning de ägnar sig åt i skolan, vilket beskrevs i det föregående avsnittet. Den beskrivs till stora delar som en efferent läsning kopplad till prestation, vilket gör det än mer betydelsefullt att folkbiblioteken förvaltar sin roll som en kravlös och prestigelös plats för de unga, där de har möjlighet att ägna sig åt självvalda och lustdrivna läspraktiker.

Avslutning

Sammanfattningsvis framstår det, utifrån vad de unga berättar om sina läs- och bibliotekspraktiker, som viktigt var läsningen äger rum, det vill säga i vilken kontext och i vilket sammanhang de läser. Ytterligare viktiga aspekter som påverkar hur de upplever en läspraktik är i vilket syfte de läser och i vilket medieformat de läser. Barns och ungas läspraktiker är mångsidiga och varierade, där olika medieformat och praktiker tenderar att överlappa och komplettera varandra – de utesluter sällan varandra. Tidigare forskning visar att även om biblioteket i allmänhet inte betraktas av unga som en särskilt relevant plats för dem, väcker ändå biblioteket positiva känslor. Det ger god potential för fortsatt utvecklingsarbete på bibliotek, där utgångspunkt bör tas i målgruppens läspraktiker.

Diskussionsfrågor

- Fundera över vad barns och ungas perspektiv och förhållningssätt till läsning innebär och hur du beaktar det i ditt arbete. Hur kommer deras perspektiv och förhållningssätt till uttryck i bibliotekets verksamheter?
- Vilka kunskaper om barns och ungas läspraktiker, i det lokalsamhälle där du arbetar, har du? Om du saknar några kunskaper – hur skulle du kunna lära dig mer?
- Vad vill du att biblioteket ska bidra med och förmedla till barn och unga? Vad ser du som ditt professionella uppdrag i förhållande till barns och ungas läsning?

Referenser

- Agosto, D. & Hughes-Hassell, S. (2010). *Urban Teens in the Library: Research and Practice*. ALA Editions.
- Agosto, D. (2022). Reflections on adolescent literacy as sociocultural practice. *Information & Learning Sciences*, vol. 123 (11/12): 723–737.
- Barton, D. (2007). *Literacy. An Introduction to the Ecology of Written Language*. Malden: Blackwell.
- Becnel, K. & Moeller, R. (2015). What, Why and How They Read. Reading Preferences and Patterns of Rural Young Adults. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, vol. 59 (3): 299–307.
- Borrman, P. & Hedemark, Å. (2015). *Leonards plåster. Om syfte, barnsyn och kvalitet i bibliotekets sagostund*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.
- Corsaro, W. A. (2005). *The sociology of childhood* (2nd ed.). Pine Forge Press/Sage Publications Co.
- Dolatkhah, M. (2011). *Det läsande barnet. Minnen av läspraktiker 1900–1940*. Borås: Högskolan i Borås.
- Fast, C. (2008). *Literacy – i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Frankow Crivellaro, T. (2022). Att göra en text rolig. Barns upplevelse av Shared Reading. I: *Shared Reading i Skandinavien*. Forslid et al (red.). Oslo: ABM-Media.
- Fredriksson, U. & Taube, K. (2012). *Läsning, läsvanor och läsundersökningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Hedemark, Å. (2011). *Barn berättar. En studie av 10-åringars syn på läsning och bibliotek*. Stockholm: Svensk Biblioteksförning.
- Hedemark, Å. (2018). *Unga berättar. En studie av ungas syn på läsning och bibliotek*. Stockholm: Svensk Biblioteksförning.
- Hedemark, Å. & Jonsson, E. (2021). Läsning för framtidens samhällsmedborgare: en studie av dåtidens och nutidens svenska kulturpolitiska debatter om barns läsning. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, vol. 24 (2): 120–138.
- Howard, V. (2011). The importance of pleasure reading in the lives of young teens: self-identification, self-construction and self-awareness. *Journal of Librarianship and Information Science*, vol. 43 (1): 46–55.
- Johansson, E. (2009). The history of literacy in Sweden. I: H.J. Graff, A. Mckinnon, B. Sandin and I. Winchester (red.), *Understanding literacy in its historical contexts: socio-cultural history and the legacy of Egil Johansson* (s. 28–59). Nordic Academic Press.
- Lago, L. & Bötrius, C. (2021). *Elevers perspektiv på läsning i grundskola och fritidshem*. Venue vol. 10 (19).
- Lenters, K. (2006). Resistance, struggle and the adolescent reader. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, vol. 50 (2): 136–146.

- Lundh, A., Hedemark, Å. & Lindsköld, L. (2022). Critical Studies of Reading: consolidating an emerging field of research. I: *Proceedings of CoLIS, the 11th. International Conference on Conceptions of Library and Information Science, Oslo, Norway, May 29–June 1, 2022. Information Research*, 27(Special issue), paper colis2232. [2023-06-30].
- Nordberg, O. (2017). *Avkoppling och analys: Empiriska perspektiv på läsarattityder och litterär kompetens hos svenska 18-åringar*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Persson, M. (2015). Att läsa runt omkring texten. I: *Litteratur och läsning. Litteraturredidaktikens nya möjligheter*. Jönsson & Öhman (red.). Lund: Studentlitteratur.
- Rosenblatt, L. (2002). *Litteraturläsning – som utforskning och upptäcktsresa*. Lund: Studentlitteratur.
- Schmidt, C. (2018). Barns läspraktiker i ett demokratiskt samhälle. *Utbildning och Demokrati*, vol. 27 (3): 77–99.
- Shenton, A. & Hay-Gibson, N. (2022). From the Screen to the Page: A Strategy for Promoting Reading. *New Review of Children's Literature and Librarianship*, vol. 28 (1–2) 106–122.
- Simonsson, M. (2004). *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel*. Linköping: Linköpings universitet.
- Steiner, A. & Berglund, K. (2022). *Barnlitterära strömningar. Om ljudböcker för barn*. Stockholm: Svenska förläggareföreningen.
- Street, B. (2000). Literacy Events and Literacy Practices: Theory and Practice in New Literacy Studies. I: *Multilingual literacies. Reading and writing different worlds*. (Martin-Jones & Jones (red.). Amsterdam: J. Benjamins Publishing, s. 17–31.
- Tattersall Wallin, E., Carlsson, T. & Gunnarsson Lorentzen, D. (2022). Läsning av tryckta böcker ökar bland unga. I: Andersson, U. et al (red.). *Du sköra nya värld*. Göteborg: Göteborgs universitet, s. 305–318.
- Tattersall Wallin, E. (2022). *Sound Reading: Exploring and conceptualising audiobook practices among young adults*. Borås: Högskolan i Borås.
- Tveit, Å.K. & Mangen, A. (2014). A joker in the class: Teenage readers' attitudes and preferences to reading on different devices. *Library & Information Science Research*, vol. 36: 179–184.
- Öhman, A. (2015). *Litteraturredidaktik, fiktioner och intriger*. Malmö: Gleerups.

Digiteket

Digiteket är en plattform för digital fortbildning och inspiration som syftar till att öka kunskap hos bibliotekspersonal gällande digital kompetens, medie- och informationskunnighet (MIK) och läs- och litteraturfrämjande.

www.digiteket.se

KULTURRÅDET

Kulturrådet är en myndighet som - genom att fämja utvecklingen, informera och ge bidrag till kultur - är med och förverkligar nationell kulturpolitik.

www.kulturradet.se

08-519 264 00, kulturradet@kulturradet.se

Kulturrådet, Box 27215, 102 53 Stockholm